

Duik de Noordzee schoon

Edmund Fennema verdwijnt in een enorme stofwolk. Met een mes en met een snoeischaar gaat hij een oud visnet te lijf. Het is oppassen geblazen, want in de mazen zijn her en der vislijnen met venijnige haken verstrikt geraakt.

We maken een Noordzeeduik en het is geen pleziertripje: er moet gewerkt worden onder water. We zagen en snijden, we trekken en sjoeren en we moeten uitkijken dat we niet al te erg buiten adem raken. Het is maar goed dat het nog flink stroomt: anders zou het wrak nu door een dichte mist van stofdeeltjes en troep zijn omhuld en konden we niet meer zien wat we nu eigenlijk precies aan het doen zijn. Ben Stiefelhagen en Klaudie Bartelink van Get Wet Maritiem hebben deze zomer een grote schoonmaakactie op touw gezet, Duik de Noordzee Schoon, om de aandacht te vestigen op het fenomeen ghost fishing. Spookvissen, in gewoon Nederlands: het verschijnsel dat verspeelde netten en vislijnen nog maanden-, zelfs jarenlang dieren blijven vangen. Op een flink aantal doordeweekse dagen zijn ze de zee op geweest om wrakken schoon te maken, met telkens wisselende ploegen ervaren Noordzeeduikers. Medewerkers van het softwarebedrijf Oracle sponsorden de operatie en Paula en Willem Schouwenaars stelden hun duikschip Aquila beschikbaar. De Adder heet het wrak waar we dit keer op

duiken. Een van de meest curieuze marineschepen die er gevaren heeft: een zwaar bepantserde rammonitor met ijzeren platen van veertien centimeter dik, die in de zomer van 1882 met man en muis verging bij Scheveningen. Dit schip was beslist niet berekend op zware zeegang maar maakte toch een tocht buitenom van Amsterdam naar Hellevoetsluis. Toen het weer omsloeg ging het marinevaartuig op nog geen steenworp afstand van de Scheveningse haven naar de kelder.

The End of the Line

Voor de charters, die sportvissers meenemen de zee op, is De Adder een makkelijke stek: een klein stukje varen scheelt in de brandstofkosten. Dat het wrak veelvuldig wordt bezocht, is goed te zien: er hangt voor honderden euro's aan verspeeld vistuig aan de Adder: lijnen, lood, kunstaa's, haken. Klaudie Bartelink, 38 jaar, duikt sinds een jaar of zes op de Noordzee. Ze is een verwoed filmer. «In het begin zag ik alleen maar de mooie dingen. Meer avontuur dan duiken op de Noordzee kan ik eigenlijk niet bedenken», zegt ze. «Maar hoe vaker ik dook, hoe meer ik in de gaten kreeg: de

hoeveelheid vis op de wrakken – bijvoorbeeld kabeljauw – neemt af. En hoe meer ik dook, hoe meer al die vislijnen me gingen opvallen. Zo begon het: ik sneed krabben los. En kreeften en ook vissen. Helaas ben je vaak te laat: dan vind je dode vissen en rottende krabben.» Ze maakt zich grote zorgen over de toekomst van de oceanen en van onze eigen Noordzee. De documentaire 'The End Of The Line', afgelopen zomer te zien tijdens World Ocean Day in Rotterdam, maakte het probleem wat haar betreft het beste duidelijk. «Als we zo doorgaan als we nu doen, is in het jaar 2048 alle vis verdwenen. Dan vinden we alleen nog maar kwallen in de zee. We eten nu de vis van

Losgesneden - Ben Stiefelhagen bevrijdt voorzichtig een Noordzeekrab die zich in de nesten heeft gewerkt.

onze kinderen en van onze kleinkinderen.» Klaudie heeft een lange lijst met voorbeelden verzameld. «Een schol kan vijftig jaar oud worden en ongeveer een meter lang. Nu vinden we een schol van dertig centimeter al groot. En 93 procent van de kabeljauw wordt gevangen voordat hij voor het eerst gepaaid heeft», geeft ze als voorbeelden. Dat zijn dan nog vissoorten die we eten. Ze maakt zich nog meer zorgen om de niet commerciële soorten. «Wageningen Imares heeft aange-toond dat voor elke kilogram tong vier kilogram bijvangst overbood gaat, vissen die dat niet overleven. En voor elke kilogram tong wordt tien kilogram bodemdieren verwoest.»

Mooi onder water

Het is jammer dat bijna niemand weet hoe mooi het onder water is op de Noordzee. Anders zou er volgens Bartelink veel meer verontwaardiging bestaan over de uitputtingsslag die er gaande is. «Ik ben aangewezend vanuit het onderwijs – de sector waarin ik werk – om als ambassadeur voor de Noordzee op te treden. Dat zie ik als mijn opdracht: maak die onzichtbare maar prachtige Noordzee zichtbaar.» Op World Ocean Day draaide er - naast End of the Line - de korte film Caught, waaraan Klaudie meewerkte. In het dagelijks leven houdt ze zich als onderwijsdeskundige veel bezig met het ontwikkelen van digitaal

lesmateriaal. De videocamera is meestal binnen handbereik. Maar ook met haar filmbeelden onder water begint ze steeds meer naam te krijgen. Op de dag dat we De Adder schoonmaken, springt ze natuurlijk ook overboord met haar camera-apparaat in de hand. Wij hebben ander gereedschap mee: een grote postzak, een gele hefballon, lijnsnijders, messen, scharen... Beneden aangekomen, vinden we gelijk een verspeeld anker. Een stukje verderop nog één. En nog één. Een veeg teken: De Adder krijgt vaak bezoek. Maar aan een anker blijven geen vissen vastzitten, dus we laten ze links liggen en storten ons op een oud net, dat half over

Hard werken - Het stroomt nog flink, maar dat is nu een zegen. Het opdwarrelende stof spoelt zo weg.

SCHOONMAAKACTIE: CIJFERS EN ANDERE WEETJES

Ben Stiefelhagen en Klaudie Bartelink zijn deze zomer zeven keer met de Aquila en nog eens twee keer met de Blue Whale op pad geweest in verband met de actie Duik de Noordzee Schoon. Ook in het late najaar staan er nog enkele trips op het programma.

Tot nu toe zijn naast De Adder ook de REM III, de Aboukir, het wrak Panagro, de Houtrust en de Durward onder handen genomen.

De wrakken waren praktisch schoon maar lang zal het niet duren.

Op De Adder lagen een paar weken na de schoonmaakactie al weer nieuwe verspeelde vislijnen op het wrak.

In totaal deden er tijdens de schoonmaakduiken in totaal zo'n vijftig fervente Noordzeeduikers mee. Bij elkaar haalden ze veertien viskisten vol lijnen, lood, vishaken en netten naar boven. «Een druppel op de gloeiende plaat», weet Klaudie Bartelink. Maar alle kleine beetjes helpen.

En misschien – zo hoopt ze – krijgt de doorsnee Nederlander oog voor de schoonheid van de Noordzee, als gevolg van acties als Duik de Noordzee Schoon. „En ik hoop dat dit de Noordzeeduikers op een goed idee brengt: om allemaal eens een verstrikte vis of een krab los te snijden als ze die dieren tijdens hun duik vinden.”

Die laatste wens lijkt in vervulling te gaan. Onlangs nog bijvoorbeeld verwijderden een paar duikers met hulp van een aantal sportvissers bij de Noordpier in Velsen een flink uit de kluiten gewassen oud net dat al tijden aan het spookvissen was. Ben en Klaudie zijn vast van plan om ook volgend jaar door te gaan met hun actie om scheepswrakken te ontdoen van vistuig. Ze hebben zich onlangs ingeschreven voor de Paul Fentener van Vlissingen Natuurprijs.

Verspeeld

Voor kapitalen aan kunstaas en haken.

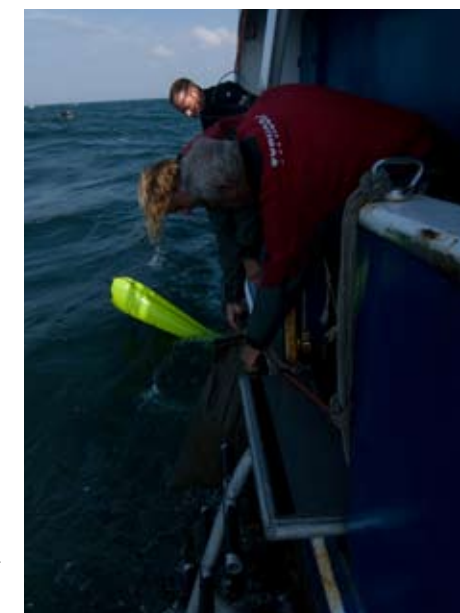
» Het is net een puzzel: waar moeten we beginnen met snijden?

het wrak en half in het zand ligt. Het is net een puzzel: waar moeten we beginnen met snijden? In het net zitten weer talrijke vislijnen verstrikt, met gemene haken. En rubberen inktvisjes: kunstaas.

Als ik een stuk van het net omhoog trek, vliegt er een half vergane Noordzee krab door het water. De resten zijn pikzwart. Het is een drama, dat zich niet laat stoppen: vissen zwemmen zich maar al te vaak vast in een verloren net of proeven eens aan het kunstaas dat her en der aan de spanten van het wrak hangt. Als de gevangen dieren na een lange worsteling sterven, komen de aaseters. Krabben bijvoorbeeld, die denken dat ze in luilekkerland zijn beland vol met smakelijke snackjes. Ook zij raken verstrikt in de vaak haardunne lijnen. Zo gaat het maar door. Sommige krabben hebben zich zo vastgewerkt dat we maar niet eens een poging wagen om onder water de boel te ontwarren. De dieren gaan met lijnen en netten en al de zak in en krijgen tot hun schrik een gratis tochtje naar boven.

Inhoud

Enmaal aan dek stort Ben Stiefelhagen de inhoud van de postzakken in grote viskisten. Dan begint het gepriegel: sommige krabben hebben de lijnen wel tien, vijftien keer tussen

Boven water.

Na de duik wordt de buit aan boord getakeld. (links) Klaudie Bartelink overlegt met schipper Willem. (rechts)

Knippen en snijden

Het is stevig doorwerken om De Adder schoon te krijgen. (boven)

poten en schild, overal zitten knopen, Wat een warboel. Het kost bloed, zweet en tranen om de dieren helemaal los te snijden. Het is oppassen geblazen: die krabben hebben natuurlijk niet door dat je ze een dienst bewijst en gaan zonder pardon in de aanval. Uitkijken voor de scharen dus. «Dat is ook wat», zegt een van de duikers, terwijl de dieren weer overboord worden gezet: «Zo meteen komen die krabben beneden en dan gaan ze mopperen: waar is mijn wrak!» Stiefelhagen (56) graait intussen eens in de kisten: er komen brokken lood tevoorschijn. «Erg belastend voor het milieu», zegt hij. Hij trekt een stuk van een staand wand uit de kist. «Moet je kijken hoe dun die lijnen zijn, waar dit net van is geknoopt.» Bijna niet te zien

onder water «De vissers zeggen altijd dat deze netten zich als een touw oprollen als ze stuk gaan en achterblijven. Dat klopt vaak, maar lang niet altijd. Er hoeven maar een paar hoekjes van zo'n net te blijven haken achter wrakdelen en een staand want rolt zich niet op maar blijft vissen.» Klaudie filmde deze zomer op de Aboukir, een van de drie Kruisers, een staand want van tientallen meters lang, vol met dode vissen. «Een verschrikkelijk schouwspel. We zijn met zijn allen heel lang bezig geweest om dat net op te ruimen.» Ze is beslist niet tegen visserij of vis eten, zegt ze. Maar ze zou graag zien dat zulke praktijken verdwijnen. «De wrakken zijn de kraamkamers van de zee. Die moet je niet inpakken met netten», vindt ze.